

A IX. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus rezüméköteté
Miskolc, Miskolci Egyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, 2026.
ISBN 978-963-358-448-4

23. szimpózium

Társadalom és írásbeliség a középkori és kora újkori Erdélyben

Szervezés: Bogdándi Zsolt

Tudományterület: történettudomány

GYULAFEHÉRVÁR ÉS IZABELLA KIRÁLYNÉ MÁSODIK ERDÉLYI UDVARA

Gálfi Emőke

Erdélyi Múzeum-Egyesület

Izabella királyné visszatérése Lengyelországból Erdélybe 1556-ban új helyzetet teremtett mind az erdélyi állam alakulásának, mind az ország fővárosának születése szempontjából. Bár az 1541–1551 között létrejött „államképződmény” politikai központja Gyulafehérvár volt, Izabella királyné akaratából 1556-ban dőlt el, hogy a továbbiakban is innen kívánja kormányozni országát, és ez egy sor változáshoz vezetett az egykori püspöki székhely életében.

A FEJEDELMI KANCELLÁRIA SZEMÉLYZETE BÁTHORY KRISTÓF URALKODÁSA IDEJÉN

Fejér Tamás

Erdélyi Múzeum-Egyesület

A dolgozat a fejedelmi kancellária személyzetét vizsgálja Báthory Kristóf (1576–1581) uralkodása idején. Kiindulópontul a teljesség igényével összeállított archontológiai adatsorok szolgálnak, a vizsgálódás tehát a tisztviselők kancelláriai működésének idejére, ottani tevékenységük és hivatali előmenetelük számbavételére fókuszál.

MAGYAR NYELVŰ OKLEVÉL-KIÁLLÍTÁS AZ ERDÉLYI VÁRMEGYÉK MEZŐVÁROSAIBAN (1540–1600)

Szász Anikó

Erdélyi Múzeum-Egyesület

Az előadás az Erdély hét vármegyéjének mezővárosaiban a 16. század második felében kiállított magyar nyelvű oklevelek vizsgálatára irányul. A kutatás egyik legjelentősebb nehézségét az jelenti, hogy az erdélyi oppidumok levéltárainak nagymértékű pusztulása következtében a forrásanyag csupán töredékesen maradt fenn. Az erdélyi vármegyei mezővárosok vezető testületeinek alapvető feladatai közé tartozott az oklevelek és misszilisok kiállítása, valamint a jegyzőkönyvek vezetése. E dokumentumok az előjárók igazságszolgáltatási, igazgatási és gazdasági tevékenységéhez kapcsolódóan keletkeztek. Míg a jelentősebb oppidumok esetében nagyobb mennyiségű és sokrétűbb írott forrásanyag maradt fenn, addig a kisebb mezővárosok írásbelisége lényegesen kevésbé volt differenciált. Az 1540–1600 között keletkezett oklevelek vizsgálata a mezővárosok fejlettségére és írásbeliségének szervezettségére is következtetni enged. Közöttük egyezséglevelek, adásvételi szerződéseket megerősítő oklevelek, valamint tanúvallomásokot rögzítő iratok egyaránt megtalálhatók. A szövegek egyértelműen tanúsítják, hogy a mezővárosi tanács kizárólag helyi ügyekben rendelkezett oklevélkiállítási jogkörrel. Az okleveleket a tanács teljes testületének jelenlétében állították ki, és azok tartós jogi érvénnyel bírtak.

A KOLOZSMONOSTORI KONVENT FEJEDELEMSÉGKORI JEGYZŐKÖNYVEIRŐL

Bogdándi Zsolt

Erdélyi Múzeum-Egyesület

A kolozsmonostori konventi hiteleshely 1575-ben történt újjászervezése után a kinevezett requisitorok a jegyzőkönyv-vezetésben is a régi, megszokott módszerekhez tértek vissza. Ekkor viszont már inkább *protocollum seu librum* a többnyire utólag bekötött, vagy külön ívfüzetekből álló jegyzőkönyvek megnevezése. A jegyzőkönyveket valójában másolatkönyveknek is nevezhetnénk, hiszen többnyire szinte csonkítatlan szövegű okleveleket tartalmaznak, tehát a *protocollum*ba való bemásolásra a kész tisztaírást a kézbesítés előtt, illetve utólag a teljes szövegű fogalmazványokról kerülhetett sor. Előadásomban ezeknek a jegyzőkönyveknek a forrásértékéről, a vezetésük módjáról, a bejegyzések nyelvéről és a requisitorok szerepéről lesz szó.

EGY 1613-AS KOLOZS VÁRMEGYEI GYALOGPUSKÁS MUSTRAJEGYZÉK TANULSÁGAI**Izsán Csaba**

Erdélyi Múzeum-Egyesület

Előadásomban egy olyan 17. század eleji gyalogpuskás mustrajegyzéket tervezek bemutatni, amely a Jósika család levéltárából került be a Kolozsvári Állami Levéltár gyűjteményébe. Egyrészt – az ismert adatok tükrében – szeretném áttekinteni mustrajegyzéken szereplő családokat és személyeket, továbbá egy jóval tágabb kontextusból (a korabeli erdélyi hadszervezet) kívánom értelmezni a forrásból ki-nyert információkat.

A FISKÁLIS JOBBÁGYSÁG HELYZETE AZ ERDÉLYI RÁKÓCZI-BIRTOKOKON (17. SZÁZAD ELSŐ FELE)**Mátyás-Rausch Petra**

ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja

Az erdélyi fejedelmi birtokokon élő jobbágyság (a fiskális jobbágyság) kutatása az erdélyi társadalomtörténet egyik kevésbé kutatott területe. A 17. század első felében Bethlen Gábor és I. Rákóczi György szigorú birtokpolitikájának köszönhetően egy nagy kiterjedésű fiskális uradalomhálózat jellemezte a fejedelemséget, ezeken a birtokokon számottevő jobbágyság lakott. A fennmaradt források segítségével (urbáriumok, számadások, ellenőri kifogások) elsőként annak járok utána előadásomban, hogy milyen szolgáltatási rendszerben éltek a korabeli fiskális jobbágyok, valamint azt vizsgálom meg, hogy a fiskális uradalmakban, különösen a bányauradalmakban, milyen társadalmi előrelépési lehetőségek voltak, milyen és mekkora mértékű lehetett a vertikális mobilizáció ebben a környezetben.

ALSÓSZINTŰ BÍRÁSKODÁSI FÓRUMOK AZ ERDÉLYI FEJEDELEMSÉGBEN**Rác Balázs Viktor**

Eötvös Lóránd Tudományegyetem

Az Erdélyi Fejedelemség rendkívül összetett igazságszolgáltatási rendszerének kevésbé ismert intézményei a helyi szintű bíráskodás egyes fórumai. Ilyen különösen a cirkálás, a földesúri bíráskodás, illetve a falusi törvényszékek működése. Előadásomban e fórumok szervezetét, működését, egymáshoz való viszonyát és az egész igazságszolgáltatási rendszerben betöltött szerepüket kívánom bemutatni, elsősorban levéltári forrásokra támaszkodva.

PRÓKÁTOROK, ÍRÁSBELISÉG ÉS JOGI MŰVELTSÉG A KORA ÚJKORI ERDÉLYBEN**Pakó László**

Erdélyi Múzeum-Egyesület

Főként a Kolozsvár és Gyulafehérvár városok 16-17. századi bíraskodási gyakorlatában előforduló prókátorok tevékenységéről fennmaradt adatok alapján próbálunk rávilágítani arra, hogy a kora újkori erdélyi jogtudó értelmiségiek ezen képviselői milyen jogi műveltséggel rendelkeztek, mennyire voltak jártasak a jogszolgáltatáshoz kapcsolódó írásbeli feladatok elvégzésében, illetve, hogy milyen elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkezettek a jogszolgáltatás területéről.

ÖNREPREZENTÁCIÓ AZ APAFI-KORI ERDÉLYI EGODOKUMENTUMOKBAN**Balogh Judit**

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Apafi Mihály fejedelemségének mintegy 30 éve alatt jelentősen megsaporodtak az Erdélyi Fejedelemség területén keletkezett személyes források, magánlevelezések, valamint naplók, önéletrészek. A tervezett előadásban egy több éve tartó kutatómunka egyik eredményét mutatom meg, mégpedig azt, hogy ezekben az egodokumentumokban hogyan látják a szerzők saját magukat és az Erdélyi Fejedelemség helyzetét, az erdélyi társadalmat magát.